

3è Congrés de Convivència a la ciutat (Lleida, 6-05-2008)

Secció: Dret a la informació.

Intervenció d'Humbert Roma.

Membres del Grup de Periodistes Ramon Barnils

Intervinc en aquest Congrés com a membre del Grup de Periodistes Ramon Barnils. El que digui serà responsabilitat meva, però intentaré que respongui al màxim a allò que preocupa els membres del Grup i als objectius que ens hem marcat.

Aquests objectius, que trobareu en un document adjunt, es podrien resumir en tres, tal com fem a la presentació de la web del Grup:

- 1) Assolir un model comunicatiu rigorós, equànim i de qualitat en el marc dels Països Catalans.
- 2) Defensar una informació documentada i contrastada que promogui la reflexió i l'anàlisi.
- 3) Combatre el dirigisme, la censura i l'autocensura amb què exerceixen la majoria de mitjans.

Podeu veure, doncs, en aquest mateix resum quins són els problemes que ens preocupen sobre la manera com s'exerceix el periodisme en el nostre país i com creiem que cal afrontar-los.

Recentment, es va poder veure a Lleida l'exposició sobre l'aportació professional del company de qui portem el nom, el periodista Ramon Barnils, mort l'any 2001. Vidal Vidal en va fer un perfil, en aquesta ocasió, per al diari Segre, que també trobareu en document adjunt.

Per afrontar els temes que ens plantegen els organitzadors del Congrés, el primer que cal és definir quin és el paper dels mitjans de comunicació de masses en una societat democràtica. Un paper que no ha de ser el de protagonista sinó el d'intermediari. Perquè els mitjans de comunicació de masses són l'instrument que tenen els ciutadans i ciutadanes per exercir, en aquest àmbit, el seu dret a la lliure expressió. Aquest dret no consisteix només a difondre i rebre lliurement l'opinió sinó també, i sobretot, com a condició prèvia, difondre i rebre informació objectiva i contrastada sobre els esdeveniments d'interès públic, així com anàlisis fonamentades que ajudin a formar-se un judici crític sobre aquests mateixos esdeveniments. Només a partir d'una informació objectiva i contrastada, amb les anàlisis fonamentades corresponents, tenen valor les opinions diverses expressades lliurement.

Com tots els drets, aquest necessita també, com a primera condició, garanties polítiques per al seu exercici. Des del Grup Barnils venim denunciant les greus mancances que sofreix l'exercici de la llibertat d'expressió en l'actualitat al Regne d'Espanya. I no només al País Basc, on segueixen tancats dos diaris – Egin i Egunkaria–, una ràdio –Egin Irratia– i un mensual –Ardi Beltza– i hi ha empresonades o processades desenes de persones acusades de delictes que no comporten l'ús de la violència, entre elles periodistes i directius d'aquests mitjans de comunicació. Teniu també, entre la documentació, l'informe dels juristes observadors internacionals que van assistir al macrojudici 18/98, on van ser condemnats, entre, altres els directius i periodistes d'Orain, editora d'Egin, i la declaració del PEN Club internacional sobre els casos Egin i Egunkaria. També en altres territoris sotmesos al Regne d'Espanya es produeixen atacs contra aquest dret; des del segrestos de publicacions i condemnes, com el cas de la revista El Jueves, o processaments per l'exercici de la crítica a les institucions, com els dels implicats en les protestes antimonàrquiques en què es van cremar fotos del rei.

Aquest és, doncs, el primer obstacle que condiciona l'exercici del dret d'informació i opinió, així com la qualitat de les mateixes.

No és, però l'únic. De forma esquemàtica, voldria repassar algunes de les qüestions que em preocupen especialment, amb el benentès que en el decurs del diàleg posterior a les nostres intervencions n'hauran de sortir d'altres.

1) L'autocensura de periodistes i mitjans, que impregna actualment el treball informatiu. La primera autocensura prové dels tabús que encara dominen en la nostra societat. Són pocs però poderosos, com els que ens impedeixen informar amb llibertat sobre la monarquia o la tortura al regne d'Espanya. L'altra autocensura és la que, en cada mitjà, condiciona l'exercici de la llibertat d'informació per les vinculacions econòmiques, socials o polítiques del mateix mitjà.

2) El poder que exerceix la ideologia dominant incorporada, sovint de forma inconscient, com a pròpia pels mitjans i els periodistes. Entre d'altres aspectes, cal tenir en compte la influència de l'anomenat “nacionalisme banal” en les mentalitats dels qui exerceixen el periodisme. Aquest concepte, definit per Michel Billings, posa atenció en la presència continuada dels signes d'identitat del nacionalisme dominant en els mitjans de comunicació i és especialment significativa per a les nacions sense Estat. En aquestes nacions, com la nostra, els mitjans sovint donen per sentat que la situació vigent no correspon al domini de cap ideologia nacionalista i que només són nacionalistes els qui defensen una relació diferent amb l'Estat. Quan, en realitat, tota la societat, i sobretot els

mitjans de comunicació, estan impregnats del nacionalisme dominant –en el nostre cas l'espanyol– com si això no correspongués a una ideologia nacionalista.

3) La manca de fidelitat de la majoria de mitjans i periodistes a la llengua del país. La llengua del país concebuda com a factor d'inclusió i no d'exclusió.

4) L'incompliment dels codis deontològics. Deixeu que en destaquí alguns: en primer lloc el del periodistes catalans, que podeu trobar al web del Col·legi de Periodistes de Catalunya. La deontologia periodística està prou desenvolupada i compta amb tants documents i tan detallats que ningú pot al·legar ignorància. Tot i que sovint els periodistes ens omplim la boca defensant el nostre dret a autoregular-nos, de fet aquesta autoregulació ha acabat esdevenint una fal·làcia. Per als qui els interessi una documentació àmplia sobre aquesta qüestió, la pagina web ekoos.org, en l'apartat guies d'estil, ofereix un llistat més que suficient, amb alguns enllaços molt interessants.

5) El periodisme com a factor d'enfrontaments i no de pacificació i enteniment. La gravetat d'aquesta forma d'exercir la professió ha portat la Unesco a denunciar-la repetides vegades i a dedicar-hi diverses resolucions. Adjunto un document amb la de l'any 1978.

6) L'aplicació d'estereotips; ètnics, sexuals, racials, socials, religiosos... relacionats amb conductes incíviques o delictives. Es tracta d'una pràctica tan habitual, i que els periodistes tenim tan interioritzada, que serà molt difícil eradicar-la, tot i les moltes recomanacions al respecte.

7) L'espectacularització creixent de la informació. Cada vegada amb menys matisos i menys anàlisi del perquè dels esdeveniments.

8) La precarització del treball professional, que condiciona greument la llibertat en l'exercici del periodisme.

9) L'equiparació de pluralisme amb repartiment partidista dels espais en els mitjans. Pluralisme no és equivalent a dret dels partits a repartir-se l'espai informatiu i d'opinió, sinó el dret de totes les persones i els col·lectius en què s'organitzen per accedir a la difusió i recepció de la informació i de les seves idees sobre els fets. I això en totes les circumstàncies, especialment en campanya electoral.

10) Deteriorament de la funció dels gabinets de comunicació i les oficines de premsa, que es confonen sovint amb gabinets de propaganda. Quan haurien de ser uns mitjans eficaços de transmetre informació objectiva i suficient sobre els àmbits que són de la seva responsabilitat. És a dir, instruments de transparència i no de propaganda.

11) Necessitat de potenciar l'educació crítica cap als mitjans de comunicació: saber llegir, escoltar i veure els mitjans.